

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

ОГЛЯД

ЗАДОКУМЕНТОВАНИХ
ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ
ЗА ЛИСТОПАД 2023

Київ 2023

Огляд задокументованих воєнних злочинів за листопад 2023

Матеріал підготовлено за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Права людини в дії», яка впроваджується УГСПЛ.

Погляди та інтерпретації, представлені у цій публікації, не обов'язково відображають погляди USAID, Уряду США. Відповідальність за вміст публікації несуть виключно автори та УГСПЛ.

У світі USAID є однією з провідних установ у сфері розвитку, яка виконує роль каталізатора цих процесів та допомагає досягати позитивних результатів. Діяльність USAID є проявом доброчинності американського народу, а також підтримує просування країн-отримувачів допомоги до самостійності та стійкості та сприяє забезпеченню національної безпеки та економічного добробуту США. Партнерські стосунки з Україною USAID підтримує з 1992 року; за цей час, загальна вартість допомоги, наданої Україні з боку Агентства, склала понад 3 млрд. доларів США. До поточних стратегічних пріоритетів діяльності USAID в Україні належать зміцнення демократії та механізмів досконалого врядування, сприяння економічному розвитку та енергетичній безпеці, вдосконалення систем охорони здоров'я та пом'якшення наслідків конфлікту у східних регіонах. Для того, щоб отримати додаткову інформацію про діяльність USAID, просимо Вас звертатися до Відділу зв'язків з громадськістю Місії USAID в Україні за тел. (+38 044) 521-57-53. Також пропонуємо завітати на наш вебсайт: <http://www.usaid.gov/ukraine>, або на сторінку у Фейсбук: <https://www.facebook.com/USAIDUkraine>.

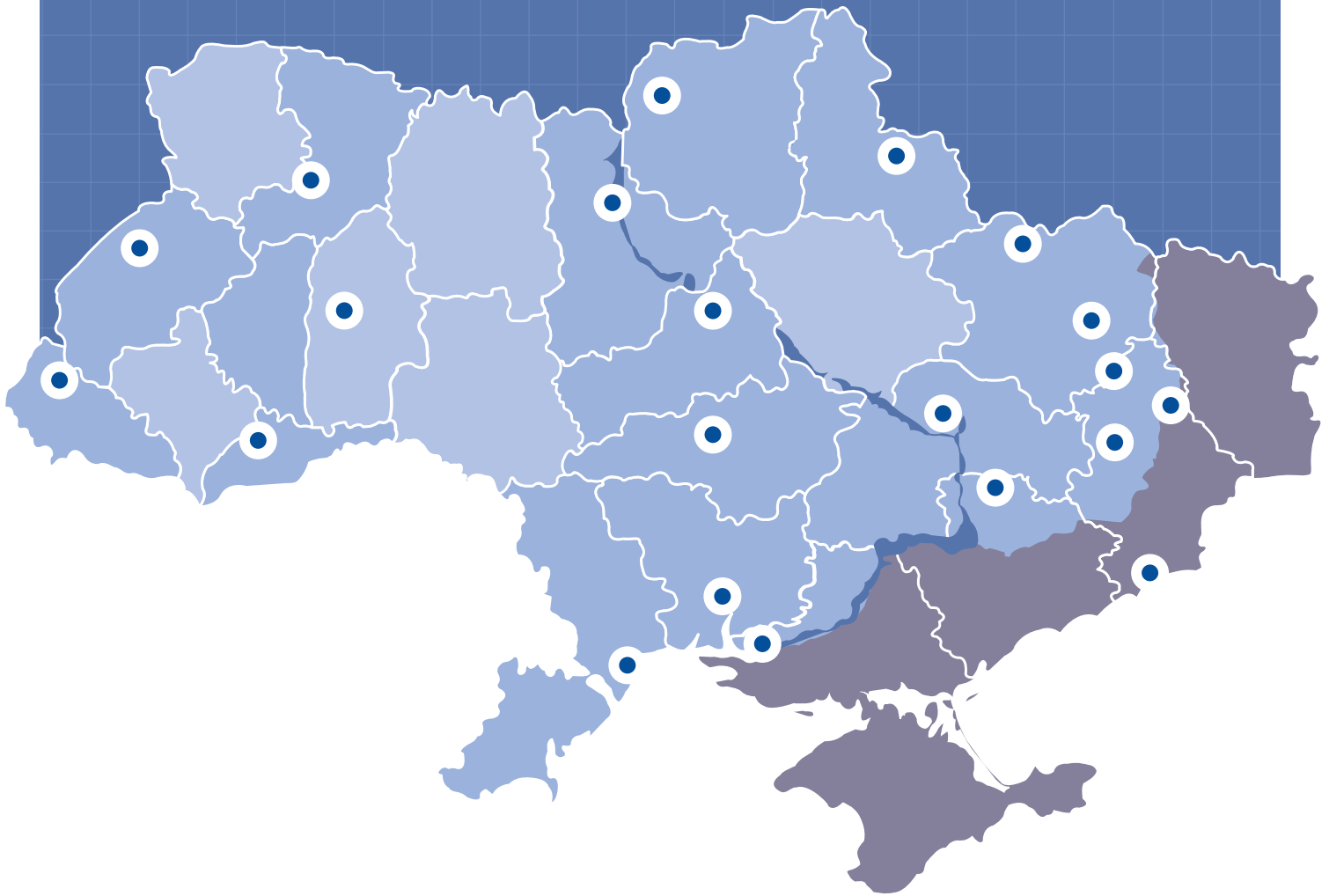
ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЖЕРТВИ СЕРЕД ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ	7
1.1. Інформація про загиблих та поранених серед цивільного населення	8
1.2. Інформація про зникнення людей, незаконне позбавлення волі та привласнення майна цивільних осіб/цивільних об'єктів.....	11
2. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЖИТЛОВІ БУДИНКИ ТА ЦИВІЛЬНІ ОБ'ЄКТИ, ЩО ЗАЗНАЛИ ПОШКОДЖЕНЬ УНАСЛІДОК БОЙОВИХ ДІЙ	12
3. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОБСТРІЛИ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	16

Українська Гельсінська Спілка з прав людини продовжує документувати злочини РФ проти України

За листопад 2023 року кількість епізодів зросла на **2021** і становить **38302** з початку повномасштабного вторгнення

Четверта частина з них – **8892** пов'язані із людськими втратами чи порушеннями прав цивільного населення

ЦЯ ПУБЛІКАЦІЯ є узагальненням інформації, про ймовірно скоєні міжнародні злочини повномасштабної російсько-української війни на території України, зібраної партнерськими організаціями та регіональними громадськими приймальнями УГСПЛ у рамках глобальної ініціативи «Трибунал для путіна» та завдяки підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Права людини в дії», яка виконується Українською Гельсінською спілкою з прав людини.

Точкою відліку для збору інформації є 24 лютого 2022 року – день повномасштабного воєнного вторгнення Російської Федерації (далі – РФ) на територію України, з наступною фіксацією даних до 24 листопада 2023 року.

У листопаді інформацію отримано з 14 регіонів України: Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Запорізької, Кіровоградської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Сумської, Херсонської, Хмельницької та Чернігівської областей.

До узагальненої інформації також увійшли дані, зібрані в попередні періоди нашими документаторами у Вінницькій, Закарпатській, Рівненській, Харківській та Черкаській областях.

Інформація в цій публікації є приблизною, спирається на зібрані нами дані та постійно уточнюється по мірі виявлення епізодів, в тому числі тих, що відбувалися раніше.

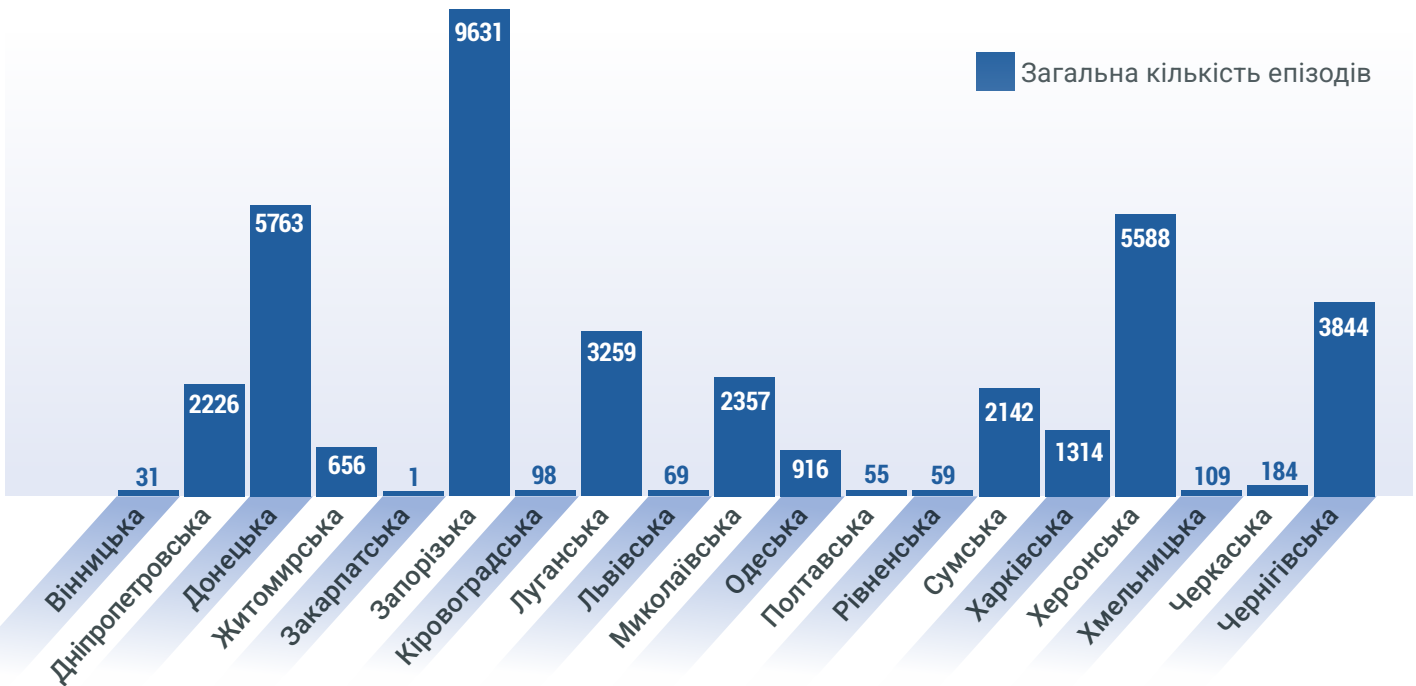
Зібрана інформація ілюструє фіксацію епізодів, пов'язаних із:

- **людськими** втратами та жертвами серед цивільного населення та інших порушень прав цивільних осіб, у тому числі зникнення та незаконне затримання;
- **пошкодженням** унаслідок бойових дій житлових об'єктів та об'єктів цивільної інфраструктури;
- **подіями**, що сталися через артобстріли, авіаудари, застосування касетних засобів ураження чи стрілецької зброї тощо;
- **подіями**, пов'язаними із взяттям заручників, катуванням (тортурами), нелюдським поводженням, використанням цивільного населення як щита, захоплення цивільних будівель, напади на склади гуманітарної допомоги, гуманітарні конвої чи коридори та іншими.

Упродовж листопада 2023 року документатори УГСПЛ зафіксували та внесли до бази даних 2021 епізод і тепер загальна кількість становить 38302 епізоди від повномасштабного вторгнення РФ в Україну.

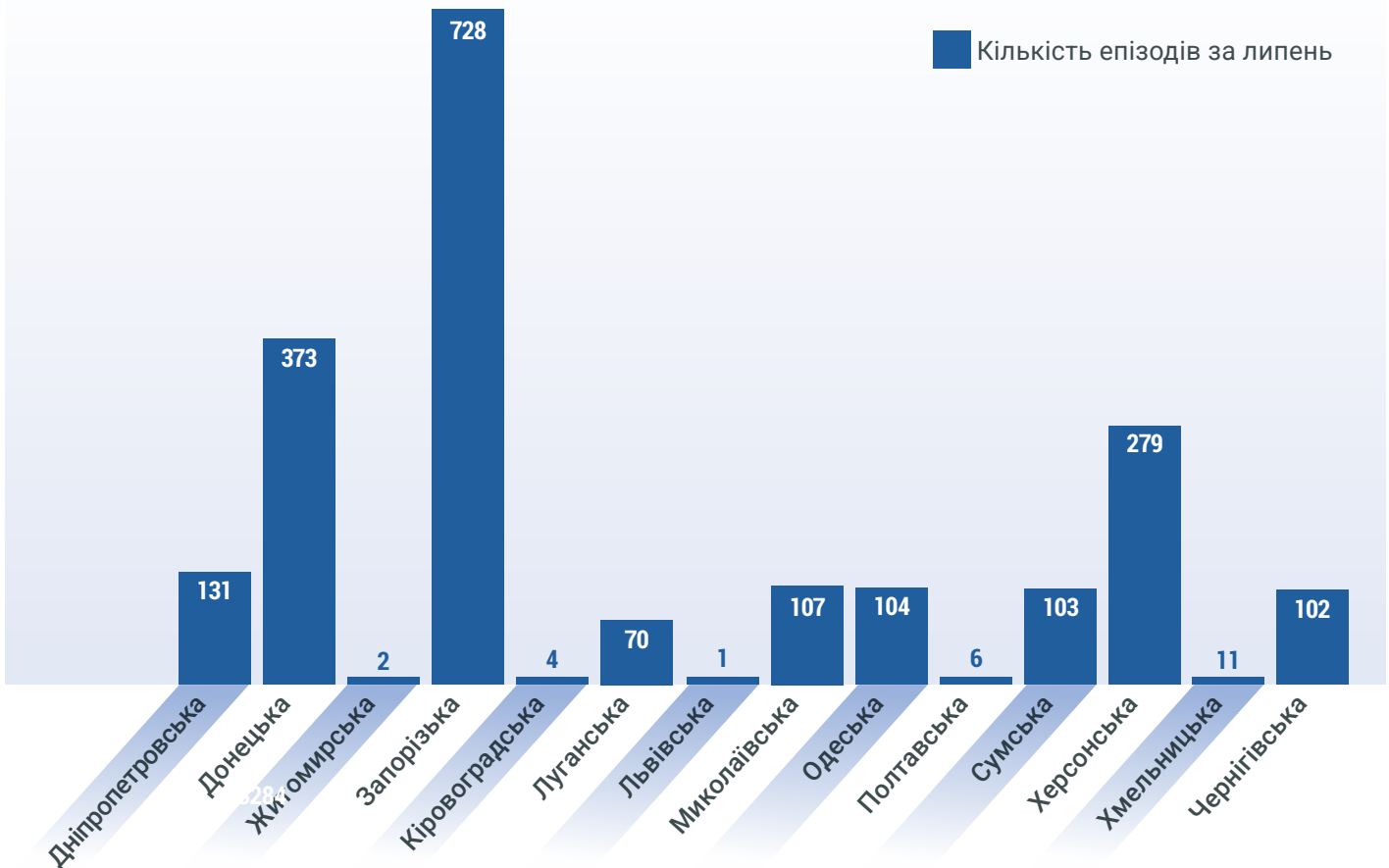
Загалом з початку повномасштабного вторгнення **найбільше зафіксовано** епізодів у Запорізькій (**9631**), Донецькій (**5763**), Херсонській (**5588**) та Чернігівській (**3844**) областях України.

Інформація щодо кількості епізодів у розрізі областей (увесь період)

У листопаді дані про кількість епізодів показали найбільший їх приріст у Запорізькій (+728), Донецькій (+373), Херсонській (+279), Дніпропетровській (+137), Миколаївській (+107) та Одеській (+104) областях. Нижче наведений графік про кількість епізодів у розрізі листопада.

Інформація щодо кількості епізодів у розрізі областей (листопад)

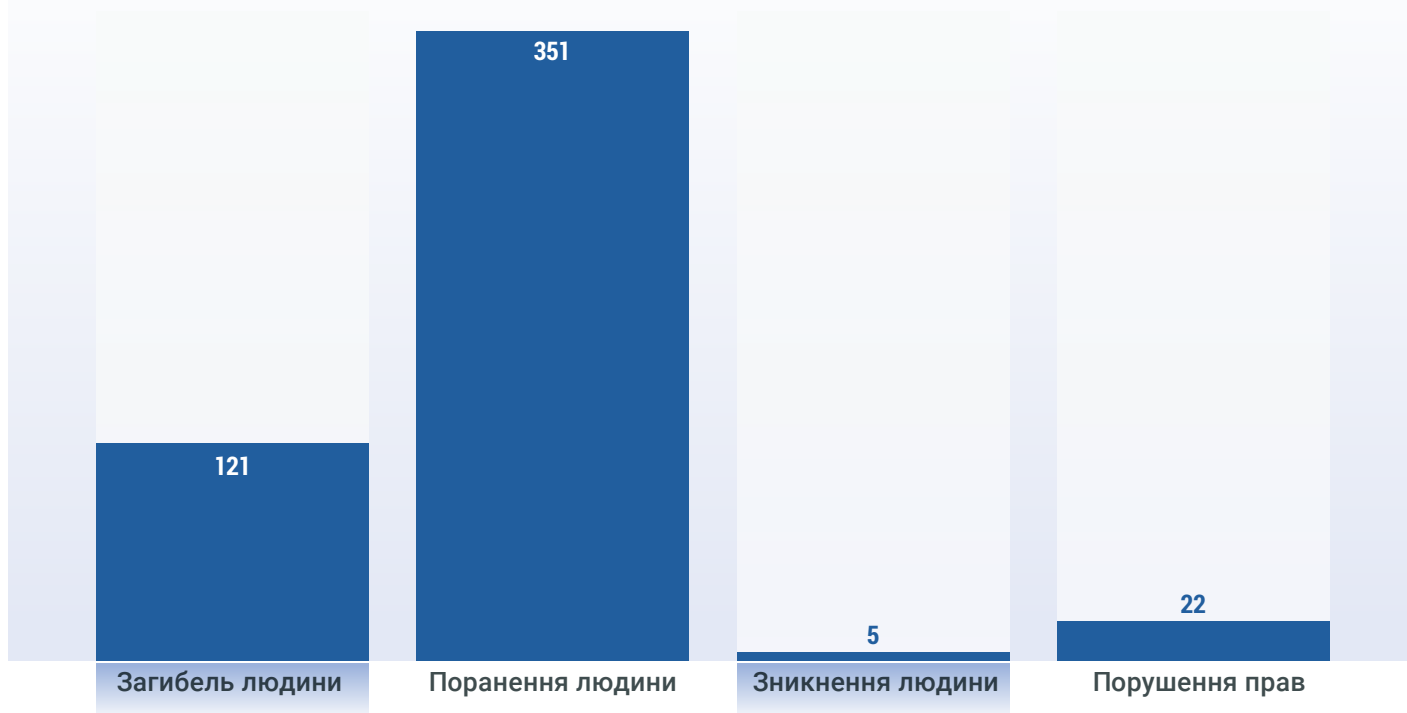

1.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЖЕРТВИ СЕРЕД ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ

Упродовж листопада 2023 року постраждали 499 цивільних осіб. Нагадаємо, що у жовтні документаторами зафіксовано 535 постраждалих серед цивільного населення.

Інформація про кількість постраждалих серед цивільного населення (листопад)

У листопаді найбільша кількість випадків по цих видах злочинів нами зафіксована у Херсонській (227), Донецькій (88), Запорізькій (32), Миколаївській (31) та Сумській (31) областях.

Загалом втрати чи порушення прав серед цивільного населення складають майже чверть від усіх епізодів (38302) і становлять 8892 (23,3%) епізоди за досліджуваний період з 24 лютого 2022 року.

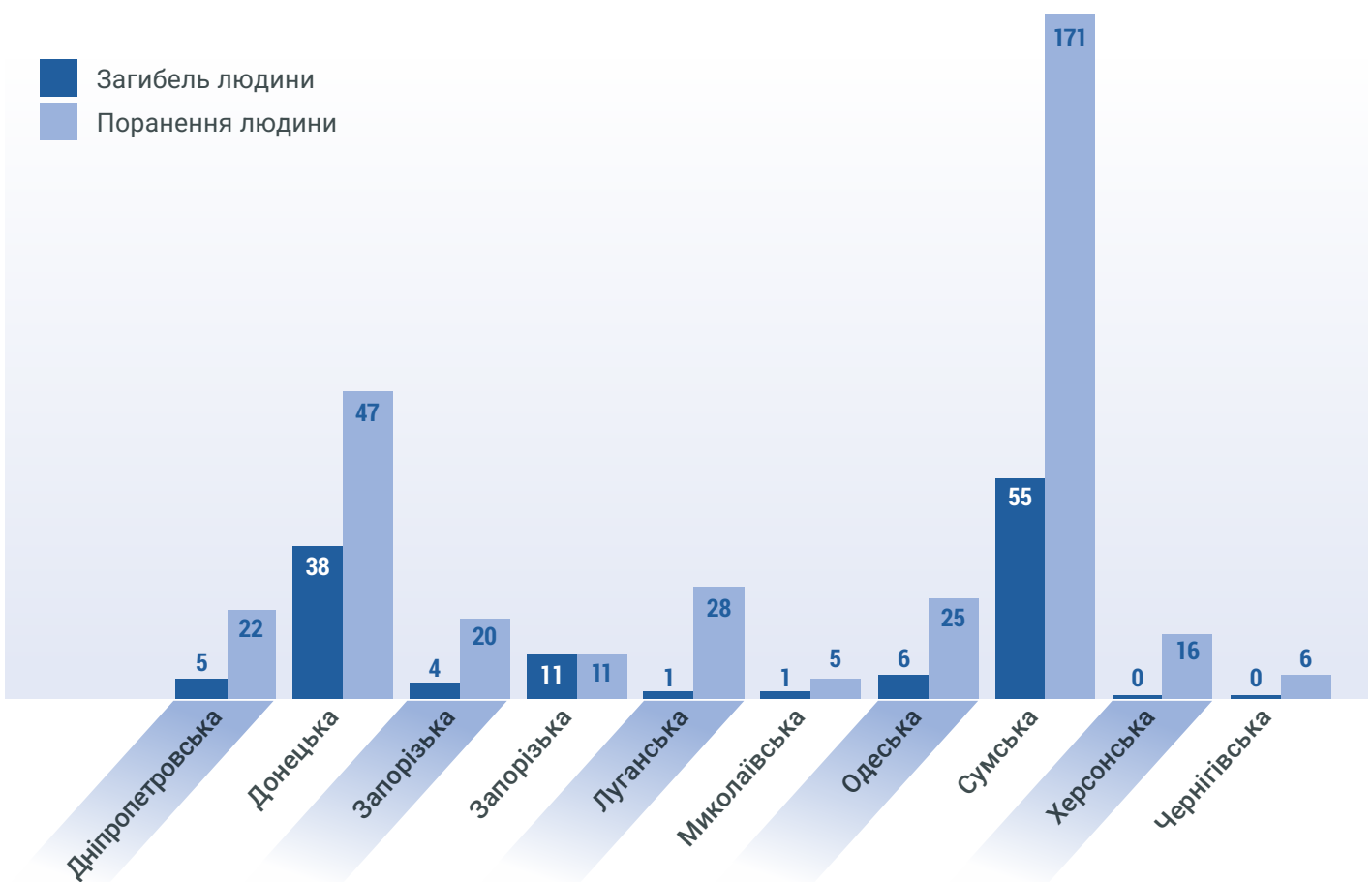
Лише за спостереженнями документаторів УГСПЛ у досліджуваних регіонах встановлено, що **від дій російської армії постраждало 20516 цивільних осіб**. За цей період зафіксовано: загибель людини – 5267, поранення – 10609, зникнення – 1769, порушення інших прав – 2857. Найбільше випадків задокументовано у Донецькій області - стосовно 5497 осіб та Херсонській області – 3112 осіб.

1.1.

Інформація про загиблих та поранених серед цивільного населення

Агресія РФ проти України продовжує відбирати життя та здоров'я у наших громадян. **У листопаді 2023 року кількість поранених становить 351, загиблих – 121.** Найбільша чисельність загиблих та поранених задокументована у Херсонській (55 загиблих, 171 поранених), Донецькій (38 загиблих, 47 поранених), Миколаївській (11 загиблих, 11 поранених), Сумській (6 загиблих, 25 поранених), Дніпропетровській (5 загиблих, 22 поранених), Запорізькій (4 загиблих, 20 поранених) областях.

Інформація щодо кількості загиблих та поранених у розрізі областей (листопад)

Нижче наведені деякі приклади подій, які задокументували наші документатори, що трапилися упродовж листопада 2023 року та призвели до масової загибелі чи поранення цивільних осіб.

1 листопада 2023 року вночі ворог п'ять разів атакував з важкої артилерії Нікополь та Марганецьку громаду на Дніпропетровщині. Вранці була повторна атака по Нікополю, вдарили дроном-камікадзе. На жаль, загинула 59-річна жінка. Ще шестеро людей постраждали¹.

¹ Джерело: <https://cutt.ly/lwO5hWRT>

3 листопада близько 14:10 російська армія з артилерійської зброї обстріляла місто Херсон, унаслідок чого поранення отримали троє цивільних людей. Їх із травмами різного ступеня важкості доставили до лікарні. Пошкоджено будинок.²

4 листопада близько 19:00 російські військові вкотре обстріляли місто Херсон.

Один із снарядів поцілив поблизу магазину. Від отриманих поранень на місці загинув чоловік. До лікарні госпіталізовано ще одну жінку.³

11 листопада 2023 року російські військові вдарили з потужної зброї по житловому кварталі Торецька Донецької області. У зоні ураження опинилися двоє містян, чоловік та жінка. Вони загинули від отриманих травм.

² Джерело: <https://t.me/khersonskaODA/12158>

³ Джерело: <https://t.me/phogovua/2869>

Джерело: <https://freeradio.com.ua/u-toretsku-vid-rosiiskoho-obstrilu-zahynuly-dvoie-meshkantsiv-poshkodzheni-budynky-foto/>

Джерело: <https://suspilne.media/621851-raketnij-udar-po-likarni-u-selidovomu-so-vidomo-pro-postrazdah/>

Російські війська **в ніч на 21 листопада** обстріляли Покровський район Донецької області, поцілили по території лікарні у Селидовому, внаслідок чого 1 людина загинула, 8 отримали поранення.

14 листопада протягом ночі росіяни накрили вогнем ствольної артилерії Марганецьку територіальну громаду і Нікополь. Пошкоджено три приватні будинки, господарча споруда, автомобілі, теплиця. Також о 10:30 окупант запустив на місто безпілотики. Внаслідок важкого поранення на місці загинув 26-річний Сергій Климчук. Також поранення отримав 72-річний чоловік, його доставлено до лікарні. Пошкоджено багатопверхівку, 4 житлові будинки, 2 авто та лінію електропередач.⁴

⁴ Джерела <https://nikopol.informator.ua/2023/11/15/politsiya-pokazala-naslidky-ataky-dronamy-kamikadze-ta-artyleryeyu-po-nikopolyu-i-gromadam-rajonu/>

Наші дані свідчать про те, що **найчастіше люди страждають внаслідок авіа-, ракетних, мінометних та артилерійських обстрілів**, а також через різні вибухові пристрої. Таким чином, загинуло щонайменше 5267 осіб та поранено 10609 осіб.

Від початку повномасштабного вторгнення та станом на 24 листопада 2023 року в досліджуваних регіонах найбільшу чисельність загиблих було зафіксовано в Донецькій (1856), Херсонській (713) та Луганській (622) областях, а поранених – Донецькій (3479), Херсонській (1561) та Запорізькій (1141).

1.2.

Інформація про зникнення людей, незаконне позбавлення волі та привласнення майна цивільних осіб/цивільних об'єктів

У листопаді цього року наші документатори **зафіксували інформацію про зникнення 5 людей** (у жовтні - 8). Зокрема, в Донецькій (3) та Запорізькій (2) областях.

Загалом за весь досліджуваний період з 24 лютого 2022 року інформація про зникнення людей надходила із Херсонської (566), Запорізької (557), Луганської (311), Миколаївської (160), Донецької (98), Чернігівської (46), Сумської (20), Харківської (10) та Полтавської (1) областей.

Упродовж останнього місяця також зафіксували 5 випадків незаконного позбавлення волі людини (Херсонська область -3, Запорізька – 1, Чернігівська – 1).

Також зафіксовано **72 випадки привласнення майна цивільних осіб чи цивільних об'єктів** (Луганська – 68, Запорізька – 3, Херсонська - 1), здійснених російськими військовими. У той час як у жовтні 2023 року було виявлено та зафіксовано 23 таких випадків.

Наразі в базі даних обліковано загалом 2258 епізодів, що стосуються незаконного позбавлення волі та привласнення майна цивільних осіб – 535 та 1723 відповідно.

2.

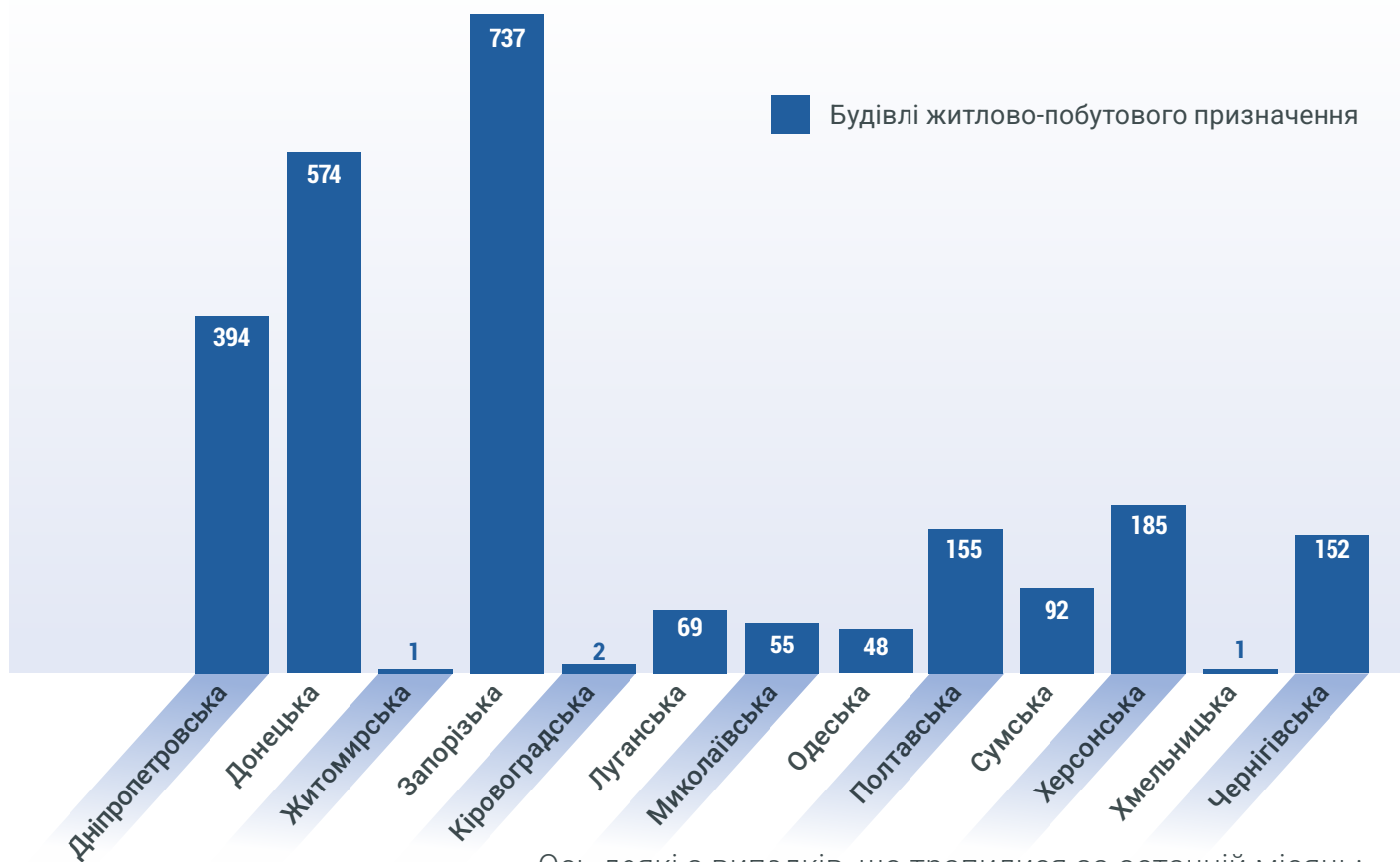
ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЖИТЛОВІ БУДИНКИ ТА ЦИВІЛЬНІ ОБ'ЄКТИ, ЩО ЗАЗНАЛИ ПОШКОДЖЕНЬ УНАСЛІДОК БОЙОВИХ ДІЙ

Внаслідок атак, яким піддаються міста та села України з боку військових країни-агресорки, зазнають руйнувань та пошкоджень житлові будинки та інші цивільні об'єкти.

Обстріли цивільної інфраструктури фіксуються у населених пунктах як прифронтових територій, так і в більш віддалених від лінії зіткнення регіонах України.

Російські війська продовжують нарощувати напади на цивільні об'єкти. У листопаді 2023 року нами зафіксовано пошкодження 2465 об'єктів житлово-побутового призначення (у жовтні – 2425, вересні - 2107, серпні - 2262, липні – 2134), що є найбільшим показником за останні п'ять місяців.

Будівлі житлово-побутового призначення (листопад)

Ось деякі з випадків, що трапилися за останній місяць:

Внаслідок обстрілу **2 листопада 2023 року** в с. Сухі Яли на Донеччині були пошкоджені цивільні будинки.

Джерело: <https://suspilne.media/609161-rosijski-okupanti-zavdali-masovanogo-udaru-po-selu-na-doneccinu-aki-naslidki/>

10 листопада 2023 року військові РФ ракетами атакували Одещину, після чого запустили ударні безпілотики типу Shahed. Зафіксовано ракетні удари по об'єктам цивільної та припортової інфраструктури Одеського району. Пошкоджено низку приватних будинків, господарчих споруд, автівки містян та об'єкт припортової інфраструктури.

Джерело: https://od.gp.gov.ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=346424

20 листопада унаслідок обстрілу м. Селидове Донецької області була пошкоджена Селидівська центральна міська лікарня.

Джерело: <https://suspilne.media/621677-pid-udarom-buli-sahta-ta-likarna-armia-rf-obstrilala-selidove/>

24 листопада 2023 року вдень ворог атакував Нікополь з артилерії та чотирма дронами-камікадзе. Пошкоджено адміністративна будівля, 11 приватних будинків, 4 господарські споруди, газогін та ін.

Джерело: <https://tinyurl.com/3wydwxnr>

За даними наших документаторів всього з 24 лютого 2022 року внаслідок переважно ракетних ударів лише в досліджуваних регіонах було зруйновано/пошкоджено щонайменше **69309 цивільних об'єктів**, серед яких будівлі житлово-побутового призначення (48947), об'єкти підприємницької діяльності та комерційно-виробничого призначення (5709), будівлі закладів освіти (1501), будівлі медичних закладів (449), будівлі державних установ (642).

Аналіз ситуації показує, що напади на цивільні об'єкти з боку збройних сил РФ значно зростають. Лише **за листопад цей показник збільшився на 3587 епізодів** у досліджуваних регіонах.

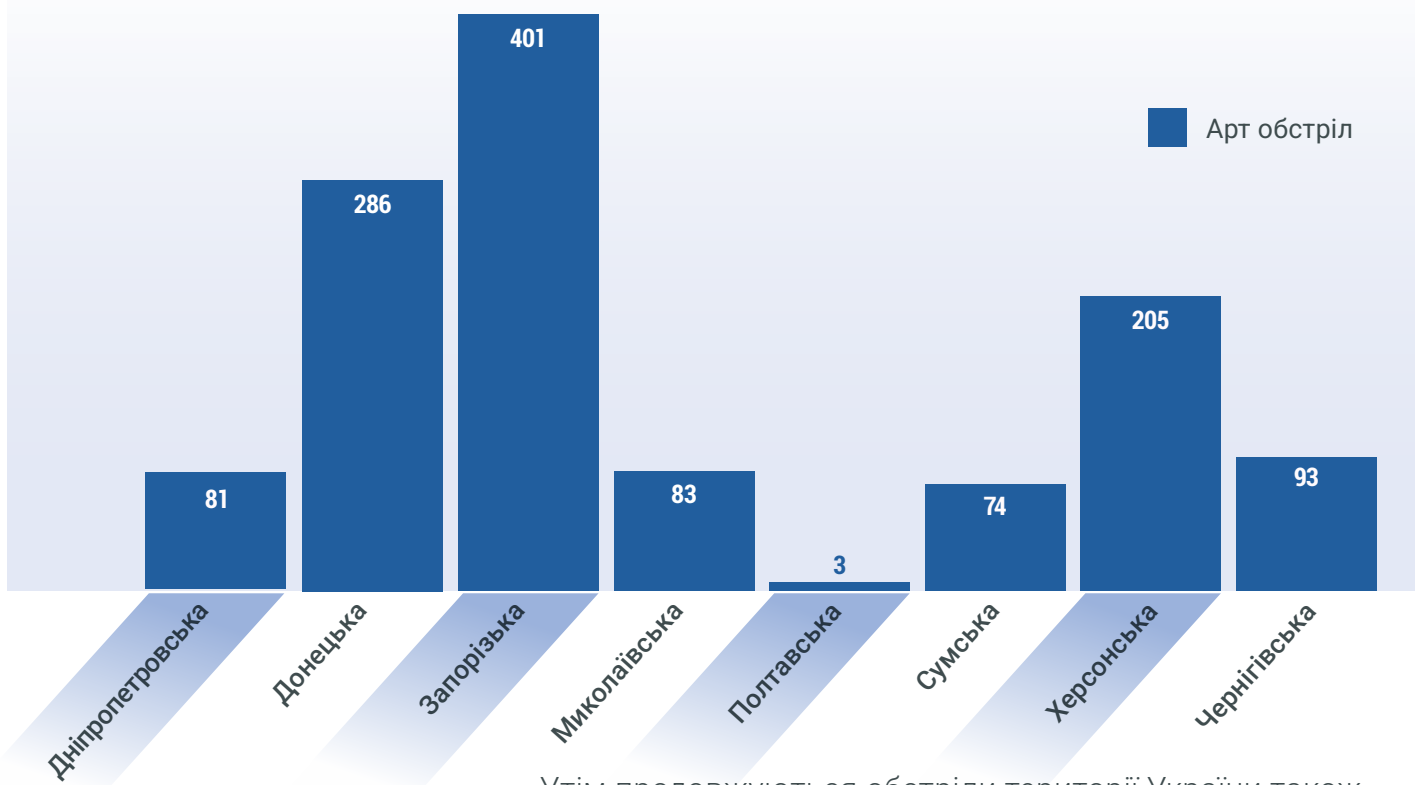
3.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОБСТРИЛИ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

У листопаді 2023 року **документатори УГСПЛ зафіксували зростання на 23% обстрілів із артилерії з боку російських військових в регіонах, де здійснюється спостереження - 1226 епізодів** (у жовтні - **902**).

Найбільше від цього виду озброєння постраждали Запорізька, Донецька та Херсонська області.

Інформація щодо арт. обстрілів (листопад)

Утім продовжуються обстріли території України також з інших видів озброєння.

1 листопада у період часу з 19:20 до 19:45 російський агресор обстріляв із РСЗВ «Ураган» (реактивний снаряд 9М27Ф із відділюваною осколково-фугасною бойовою частиною) територію міста Костянтинівка на Донеччині.⁵

Протягом **7 листопада 2023 року** російські військові атакували 27 населених пунктів Запорізької області. Внаслідок артудару по Верхній Терсі поранення отримали чоловіки 27 та 54 років. Їх доправлено до лікувальної установи.

⁵ Джерело: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02UcP6y9gWq6P8iZamyoiDtjsMZKdWrwm1yF7Y39TGBPgEPwxhJOpEtWv1RfSm3wSLI&id=100045306858424

Джерело: <https://suspilne.media/612167-uprodovz-dobi-armia-rf-157-raziv-atakuvala-27-naselenih-punktiv-zaporizkoi-oblasti-dvi-ludini-distali-poranenna/>

10 листопада 2023 року під артилерійський обстріл окупантів в черговий раз потрапило село Мала Токмачка Пологівського району Запорізької області. Зруйновано оселі та господарські будівлі місцевого населення. Унаслідок обстрілу загинув 48-річний чоловік, його 44-річну дружину госпіталізовано з пораненнями.

Джерело: <https://zp.npu.gov.ua/news/zaporizki-pravookhorontsi-zafiksuvaly-naslidky-130-vorozhykh-vluchan-vid-iakykh-postrazhdaly-tsyvilni-hromadiany>

У ніч на 18 листопада 2023 року ЗС РФ вдарили по Чернігівщині трьома БПЛА типу «Шахед» та однією ракетою Х-59. Вибух ракети на території Чернігівського району стався о 4:12 18 листопада. Внаслідок наземних вибухів пошкоджені інфраструктурні будівлі.⁶

Загалом за даними, які вже задокументовані в нашій базі за період з 24 лютого 2022 року по 24 листопада 2023 року, збройними силами РФ по території України артилерійські обстріли використовувались 24854 рази та ракетні удари у 3121 випадку.

⁶ Джерело: <https://cutt.ly/YwUZpn4m>

Українська Гельсінська спілка з прав людини висловлює подяку усім партнерським організаціям та експертам, залученим для роботи у громадських приймальнях за надання допомоги у фіксації ймовірних злочинів, що скоюються на території України через збройну агресію РФ.

Ми і надалі продовжуємо фіксувати усі порушення правил та звичаїв війни, порушення прав людини з боку агресора.

Погляди та інтерпретації, представлені у цій публікації, не обов'язково відображають погляди USAID, Уряду США. Відповідальність за вміст публікації несуть виключно автори та УГСПЛ.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ